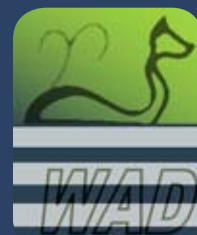

Inventariserend Veldonderzoek door middel van een proefsleuf De Kikkerpit te Domburg, gemeente Veere

Walcherse Archeologische Dienst

Colofon

Walchers Archeologisch Rapport 4

Inventariserend Veldonderzoek door middel van een proefsleuf De Kikkerpit te Domburg,
gemeente Veere

Auteur: B.H.F.M. Meijlink

In opdracht van: gemeente Veere

Afbeelding voorpagina: Kaart van Walcheren, na 1678, door N. Visscher

Afbeeldingen: WAD tenzij anders vermeld

© Walcherse Archeologische Dienst, Augustus 2007

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De WAD aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:
B.H.F.M. Meijlink

ISBN: 978-90-78877-04-2

Walcherse Archeologische Dienst (WAD)

Postbus 70

4330 AB Middelburg

Tel: 0118-67 88 03

Fax: 0118-62 80 94

e-mail: b.meijlink@middelburg.nl

Inhoudsopgave

1. Samenvatting	4
2. Administratieve gegevens	5
3. Inleiding	6
4. Plan- en onderzoeksgebied	8
5. Resultaten vooronderzoek	8
6. Strategie en methodiek	10
7. Sporen en structuren	11
8. Vondsten	13
9. Conclusies en aanbevelingen	16
10. Literatuur	19

1. Samenvatting

Op de locatie van het voetbalveldje bij de Kikkerpit te Domburg is door de gemeente Veere nieuwbouw van de school De Golfslag gepland. Op grond van de artikel 19 – procedure van de WRO is in de aanloop van de planontwikkeling archeologisch vooronderzoek uitgevoerd in de vorm van een bureauonderzoek en een booronderzoek. Uit het bureauonderzoek is gebleken dat het westelijk deel van het plangebied is gelegen in een zone met een hoge archeologische verwachting op geringe afstand van het zeldzame bodemmonument van zeer hoge archeologische waarde, de zogenaamde ringwalburg uit de Karolingische periode (ca. 750-1050 na Chr.).

Tijdens het vooronderzoek in de vorm van boringen zijn inderdaad aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid ter plaatse van archeologische resten van een middeleeuwse nederzetting. Er is dus zeker sprake van een archeologische vindplaats. Deze vindplaats wordt bedreigd door de geplande grondwerkzaamheden.

Ten behoeve van de besluitvorming en de belangenafweging heeft een inventariserend veldonderzoek (IVO) in de vorm van een proefsleuf plaatsgevonden. Dit IVO had als doel de vindplaats te waarderen en vast te stellen of er sprake is van behoudenswaardige archeologie.

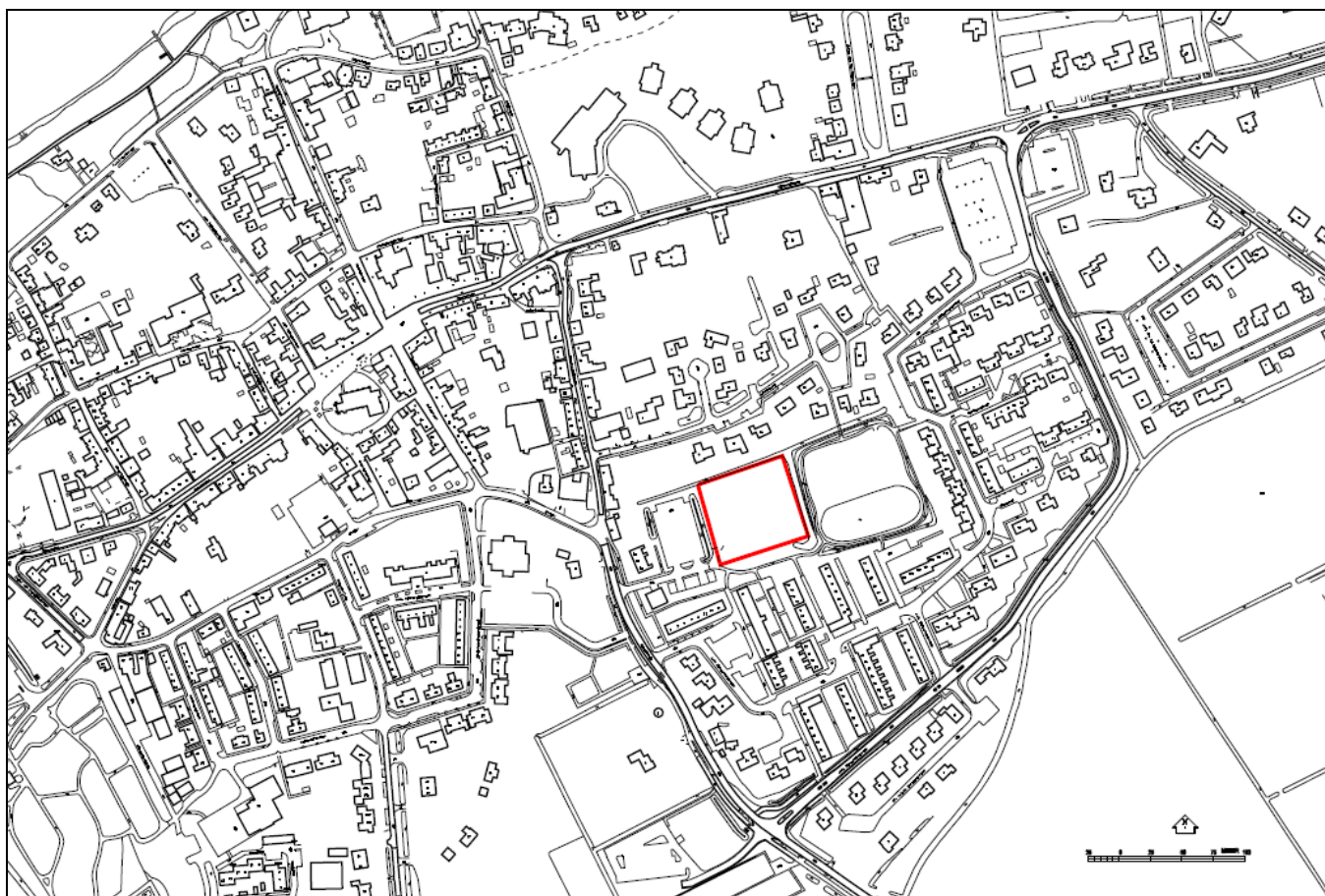
Het onderzoek heeft uitgewezen dat de sleuf, in bevestiging van het vooronderzoek, aan de rand van de kreekkrug is gelegen en aan de randzone van of in de buurt van een boerenerf. De aangetroffen greppelsporen wijzen hierop, evenals de vlakke kuilen met slachtafval. Naar het zuiden toe duiken de kreekafzettingen naar de poelgronden waar de voormalige bewoners ook slachtafval hebben weggegooid. De kreekafzettingen, waarin de grondsporen zichtbaar waren, zijn afgedekt door een dikke donkergrijze humeus zandige laag. De donkergrijze laag is vermoedelijk een combinatie van duinverstuvingen en akkergronden die in de Late Middeleeuwen in cultuur zijn gebracht. Onder de laag tekenen zich in de schone grond grondsporen uit de Late Middeleeuwen af, die moet worden geïnterpreteerd als een randzone van een huisplaats of een nederzetting. De archeologische resten van de eigenlijke huisplaats en of nederzetting liggen echter niet ver weg gezien de hoeveelheid en de geringe fragmentatie van het vondstmateriaal uit de sporen en de laag, zoals deze in de proefsleuf zijn geobserveerd. De huisplaats of nederzetting is meer naar het westen te verwachten, aangezien daar ook sprake is van kreekafzettingen. Naar het oosten bevinden zich poelgronden, zoals dit ook is aangetoond in het vooronderzoek met boringen.

2. Administratieve gegevens

Soort onderzoek:	IVO in de vorm van een proefsleuf
Provincie:	Zeeland
Gemeente:	Veere
Plaats:	Domburg
Toponiem:	De kikkerpit
Centrumcoördinaten:	24223/398726
Coördinaten plangebied:	(bij benadering) zw 24.212/398.706; nw 24.197/398.755; no 24.263/398.773; zo 24.277/398.723
Oppervlakte plangebied:	ca. 3.500m ²
Kadastrale gegevens:	Gemeente Veere, Sectie F, perceel 02075
Kaartblad:	65A
Onderzoeksmeldingsnr. Archis II:	21282
Opdrachtgever:	Gemeente Veere Dhr. Alex Brunke Postbus 1000 4357 ZV Domburg
Bevoegd Gezag:	Gemeente Veere Namens deze: B. Meijlink Walcherse Archeologische Dienst (WAD) Postbus 70 4330 AB Middelburg e-mail: b.meijlink@middelburg.nl
Beheer en plaats van documentatie:	Zeeuws Archeologisch Archief (ZAA) Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland (SCEZ) Postbus 49, 4330 AA Middelburg Beheerder: dhr. J.J.B. Kuipers Tel.: 0118-670870, fax: 0118-670880 e-mail: jjb.kuipers@scez.nl
Beheer en plaats van vondsten :	Provinciaal Archeologisch Depot Zeeland (PAD) Stichting Cultureel Erfgoed Zeeland (SCEZ) Armeniaans Schuitvlot 1 4331 NL Middelburg Depotbeheerder: dhr. H. Hendrikse 0118-623732 Email: h.hendrikse@scez.nl
Complextype :	offsite / randzone nederzetting
Autorisatie:	Drs. B. Meijlink Senior archeoloog WAD

3. Inleiding

In het onderzoeksgebied, het voetbalveldje bij het tennispark de Kikkerpit te Domburg, is de bouw van een school gepland (zie afb. 1, 2 en 3). Ten behoeve van de bouw zijn funderingswerken tot 70cm onder maaiveld gepland. Tevens is hiervoor het plaatsen van heipalen voorzien. Hoewel de exacte bouwtekeningen nog niet bekend zijn zullen naar alle verwachting bodemversturende werkzaamheden plaatsvinden tot aan de westelijke grens van de proefsleuf. Ten westen van de proefsleuf zullen geen diepreikende grondwerkzaamheden plaatsvinden, aangezien hier speelplaats en parkeerplaats is gepland.

Afb. 1. Topografische ligging onderzoeksgebied

Op grond van de artikel 19 – procedure van de WRO is in de aanloop van de planontwikkeling archeologisch vooronderzoek uitgevoerd in de vorm van een bureauonderzoek en een booronderzoek. Uit het bureauonderzoek, uitgevoerd in februari 2007, is gebleken dat het westelijk deel van het plangebied is gelegen in een zone met een hoge archeologische verwachting op geringe afstand van het zeldzame bodemmonument van zeer hoge archeologische waarde, de zogenaamde ringwalburg uit de Karolingische periode (ca. 750-1050 na Chr.).¹

Tijdens het vooronderzoek in de vorm van boringen, uitgevoerd in maart 2007, zijn inderdaad aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid ter plaatse van archeologische resten van een middeleeuwse nederzetting.² Er is dus zeker sprake van een archeologische vindplaats. Deze vindplaats wordt bedreigd door de geplande grondwerkzaamheden.

¹ Van Looveren 2007.

² Ras & Van Wilgen 2007.

Het doel van een IVO met proefsleuven (IVO-P) is het vaststellen van de aard, ouderdom, omvang, gaafheid en conservering van de vindplaats om tot een waardestelling te komen. Het betreft een controle en eventuele bevestiging van de resultaten van het bureauonderzoek en het booronderzoek.

Het doel van het onderzoek te Domburg, de Kikkerpit ligt specifiek in het controleren of de tijdens het booronderzoek waargenomen indicatoren resten zijn van een onderliggende laatmiddeleeuwse nederzetting of andersoortige vindplaats.

Het onderzoek is uitgevoerd binnen het kader van het Walchers archeologiebeleid, zoals dat in het begin van 2006 is vastgesteld in de Nota Archeologische monumentenzorg Walcheren. Uitgangspunt van het archeologiebeleid is het streven in het kader van de archeologische monumentenzorg naar een optimaal behoud en beheer van het archeologisch erfgoed. Eén van de doelstellingen van het Walchers beleid is in eerste plaats het veiligstellen van archeologisch waardevolle vindplaatsen (behoud in situ). Na belangenafweging in het kader van de planontwikkeling kan besloten worden tot het opgraven van een archeologisch waardevolle vindplaats (behoud ex situ).

Het programma van eisen voor het IVO in de vorm van een proefsleuf is opgesteld door auteur dezes en is goedgekeurd door het college van B&W van de gemeente Veere op 8 mei 2007.

Het onderzoek is overeenkomstig de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) 3.1 uitgevoerd volgens een voor dit onderzoek door schrijver dezes opgesteld programma van eisen.³

De volgende onderzoeksvragen zijn in dit programma van eisen voor het onderzoek opgesteld:

- Zijn in de ondergrond archeologische sporen en vondsten aanwezig? Zo ja, welke sporen, structuren en vondsten zijn dit?
- Hoe kunnen de sporen, structuren en vondsten worden geïnterpreteerd en gedateerd?
- Is er nog een restant van een oud loopvlak?
- Is er daarnaast verder nog sprake van stratigrafisch te onderscheiden fenomenen?
- Is een fasering tussen verschillende sporen, structuren en vondsten aan te brengen en hoe luidt deze?
- Wat is de mate van conservering van de sporen, structuren en vondsten?

Ten behoeve van het selectieadvies:

- Wat is de waardering (volgens de waarderingstabel KNA versie 3.1 VS06) van de vindplaatsen?
- Welke vervolgstappen worden geadviseerd?

Het veldonderzoek is uitgevoerd 14 mei 2007 door B. Meijlink (Walcherse Archeologische Dienst). Kraanmachinist was L. de Pree van Traas en Ovaa bv uit Heinkenszand. De uitwerking en rapportage vond plaats in de week van 18 juni 2007. De conceptrapportage is getoetst door B. Silkens van de Walcherse Archeologische Dienst. Zijn op- en aanmerkingen zijn verwerkt.

In onderhavige rapportage wordt na deze inleiding in paragraaf 4 het plangebied beschreven. Vervolgens worden in paragraaf 5 de resultaten van het bureauonderzoek en het booronderzoek beschreven, waarbij naast de historische en archeologische gegevens ook met name op de fysisch geografische gegevens wordt ingegaan, aangezien met name deze aan de basis liggen van het archeologische verwachtingsmodel op deze locatie. In paragraaf 6 wordt de gehanteerde strategie en methodiek beschreven. In de hierna volgende paragrafen 7 en 8 worden de resultaten

³ Meijlink 2007

van het proefsleufonderzoek beschreven: in paragraaf 7 de grondsporen en structuren en in paragraaf 8 de vondsten. In paragraaf 9 volgen dan tenslotte de conclusies en de aanbevelingen.

4. Plan- en onderzoeksgebied.

Het plangebied in zijn geheel betreft het terrein van het oude voetbalveld en het zuidelijk aangrenzend speelterrein in Domburg. Het is gelegen achter de percelen aan de Duinenburg en de Roosjesweg en naast het tennispark De Kikkerpit. Het terrein is in het bezit van de gemeente Veere.

Afb. 2. Het plangebied (foto is genomen vanuit het zuidwesten)

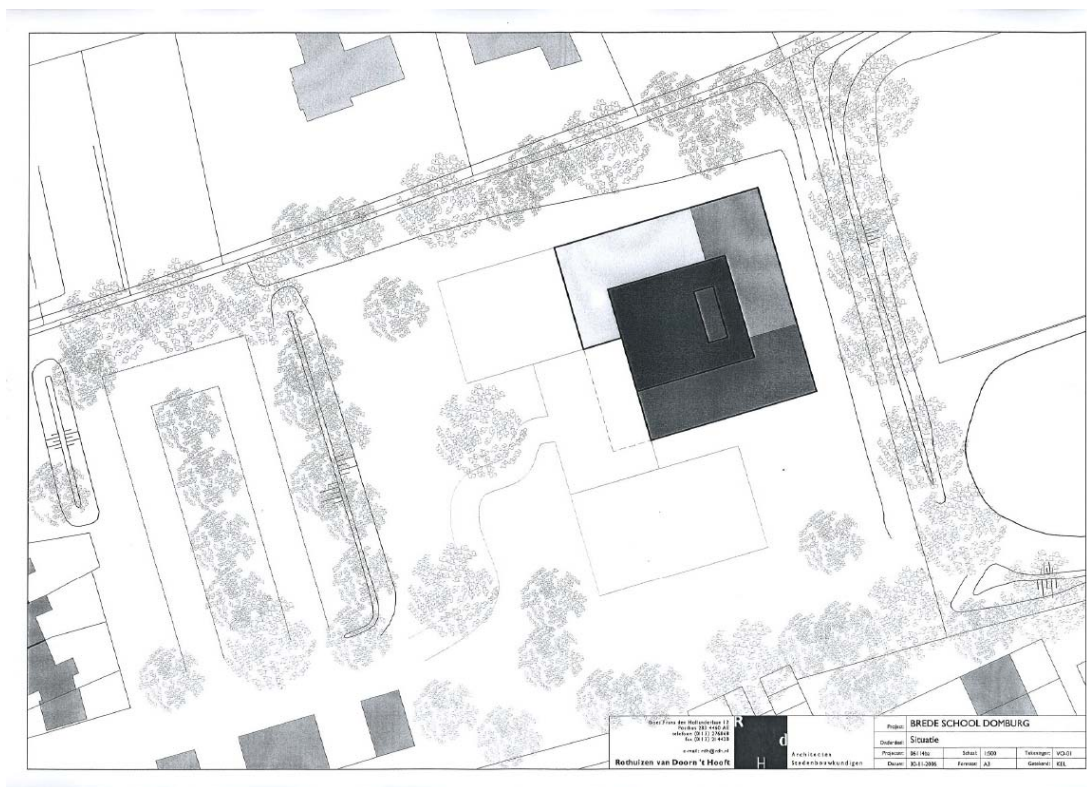
Het plangebied heeft een oppervlakte van ca. 4.500m² en is daarmee groter dan het onderzoeksgebied van de vooronderzoeken. Dit is, omdat later is gebleken dat naast het voetbalveldje ook een deel van het zuidelijk aangrenzend speelterrein tot het plangebied behoort. Voor de uiteindelijke resultaten en de vaststelling van de archeologische waarden van het gebied heeft dit uiteindelijk geen gevolgen.

Op het plangebied is in de oostelijke helft de nieuwbouw gepland van een school. In de westelijke helft en de gehele zuidelijke strook van het plangebied is een groenzone en een speelterrein gepland (zie afb. 3). Naar verwachting zullen de bodemversturende activiteiten te behoeve van de bouw van het schoolgebouw tot een diepte van ca. 0,70 tot 1,00 meter beneden maaiveld reiken. De bodemversturende activiteiten ten behoeve van de aanleg van de groenzone en het speelterrein zullen naar verwachting niet dieper reiken dan 0,40 tot 0,50 meter onder huidig maaiveld.

5. Resultaten vooronderzoek

Uit het bureauonderzoek is duidelijk geworden dat het oostelijk deel van het plangebied gelegen is in een poelgebied met Afzettingen van Duinkerke II (Laagpakket van Walcheren), mogelijk op Hollandveen op Afzettingen van Calais (Laagpakket van Wormer).⁴ Het westelijk deel van het plangebied is gelegen op kreekafzettingen behorende tot de Afzettingen van Duinkerke II (Laagpakket van Walcheren), mogelijk op Hollandveen op Afzettingen van Calais (Laagpakket van Wormer). Zodoende gold hier de verwachting van archeologische resten van bewoning uit de IJzertijd en/of de Romeinse Tijd in het oostelijk deel van het plangebied ter hoogte van de mogelijk intact gebleven top van het onderliggend Hollandveen. De archeologische resten bestaan in de regel uit paalresten, kuilen, greppels en vondsten van verscheidener aard.

⁴ Van Looveren 2007.

Afb. 3. Overzicht van de geplande nieuwbouw (herkomst Rothuizen van Doorn 't Hooft)

Tevens gold in het westelijk deel van het plangebied de verwachting van archeologische resten van vroeg- en/of laatmiddeleeuwse bewoning. Hierbij moet worden gedacht aan paalsporen, kuilen, greppels, e.d., naast vondsten van verscheidener aard. Deze bevinden zich dan onder de bouwvoor, eventueel onder een laag verstoven duinzand.

De noordzijde van het plangebied ligt op een afstand van ca. 30 m buiten de gracht van de middeleeuwse ringwalburg zoals deze door Van Heeringen werd gereconstrueerd.⁵ Daarmee wordt de verwachting van sporen uit de Middeleeuwen alleen maar groter.

Uit de studie van historisch kaartmateriaal bleek dat in de Nieuwe Tijd in het plangebied geen noemenswaardige bebouwing heeft bestaan.

Naar aanleiding van bovenstaande resultaten is de uitvoer van een inventariserend veldonderzoek (IVO) in de vorm van boringen geadviseerd. Dit is uitgevoerd door SOB Research in maart 2007.⁶ Het doel van dit IVO was tweeledig. Op de eerste plaats diende vastgesteld te worden of het bodemprofiel nog intact is en hoe dit profiel er in meer detail uit ziet en of daarmee de archeologische verwachting nog terecht is. Daarnaast had het IVO tot doel eventueel aanwezige archeologische indicatoren in de vorm van loop- en cultuurniveaus, grondsporen en vondsten op te sporen, hoewel de kans hierop in het geval van grondsporen en vondsten vrij klein is.

Uit het IVO met boringen bleek dat zowel in het oostelijk als het westelijk deel geen sprake is van intact Hollandveen, waardoor de verwachting van archeologische resten uit de IJzertijd en de Romeinse tijd komt te vervallen.

⁵ R.M. van Heeringen, P.A. Henderikx en A. Mars 1995, 28-32.

⁶ Ras & Van Wilgen 2007.

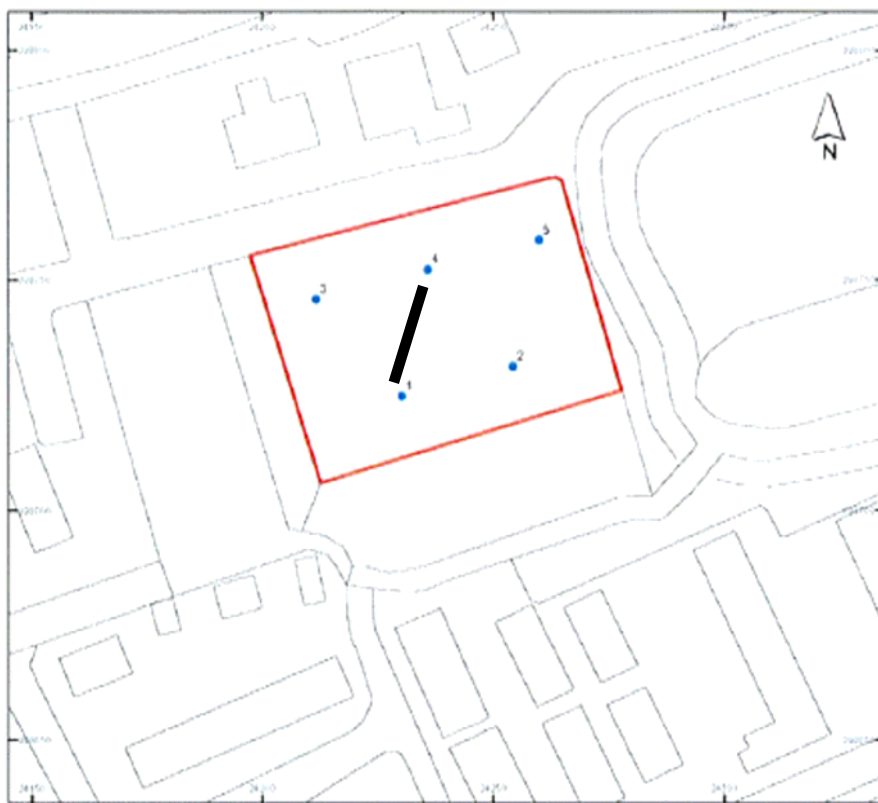
Daarnaast bleek uit de boringen dat in het westelijk deel onder een dunne bouwvoor (ca. 0,30 – 0,35 m) een dik donkergrijs, humeus zandpakket aanwezig was, dat reikt tot een diepte van ca. 0,75 tot 1,30 m onder huidig maaiveld. Dit zandpakket wordt toegeschreven aan de afzettingen van Jonge Duin- en Strandzanden die hier door middel van verstuiving zijn ontstaan vanaf de twaalfde eeuw. Op, in en direct onder de zandafzettingen, in de top van de Afzettingen van Duinkerke II kunnen conform de tijdens het bureauonderzoek geformuleerde verwachting archeologische resten uit de Middeleeuwen aanwezig zijn. In twee boringen (boringen 1 en 4) zijn inderdaad archeologische vondsten uit de Late Middeleeuwen gevonden.

Eveneens conform de verwachting op basis van het bureauonderzoek zijn geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische waarden uit de Nieuwe Tijd aangetroffen.

6. Strategie en methodiek

De strategie van het IVO was erop gericht om door middel van een proefsleuf voldoende informatie te verkrijgen die de verwachting, zoals opgesteld tijdens het bureauonderzoek en het inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen, kan bevestigen dan wel weerleggen.

De proefsleuf (zie afbeelding 4) is gepland tussen de locaties van de boringen van het vooronderzoek met indicatoren (boringen 1 en 4). De geplande proefsleuf had een lengte van 25 meter en een breedte van 4 meter. De vier piketten op de hoekpunten zijn ingemeten door de

Afb. 4. Puttenplan op kaart met boorpunten SOB

landmeters van de gemeente Vlissingen. Op de piketten zijn ook de hoogtes t.o.v. NAP bepaald. In de proefsleuf zijn conform het programma van eisen twee onderzoeksvlakken aangelegd. Een onderzoeksvlak is aangelegd direct onder de bouwvoor om te controleren of op dit niveau archeologische sporen aanwezig zijn. Het tweede vlak is aangelegd op de bovenkant

van de kreekgeulafzettingen direct onder de duinzandafzettingen, zoals deze is waargenomen op 0,75 tot 1,30 m –mv in boring 1 en 4.

Omdat zich in het eerste vlak direct onder de bouwvoor geen sporen aftekenden, is dit vlak niet gedocumenteerd en is direct verdiept naar het tweede vlak. Wel is het vlak nog onderzocht met behulp van een metaaldetector, hetgeen echter geen vondsten opleverde. Ook tijdens het verdiepen naar het tweede vlak zijn met metaaldetector de graafwerkzaamheden begeleid. Het vlak is grotendeels handmatig geschaafd.

Tijdens de aanleg van het tweede vlak traden op enkele locaties in de zuidelijke helft van de sleuf vondstconcentraties op in de onderkant van de afdekkende donkergrijze zandlaag.

Omdat het hier duidelijk gesloten vondstconcentraties gold, zijn deze vondsten per concentratie met een afzonderlijk spoornummer verzameld en niet, zoals in het programma van eisen is gesteld, per verzamelvakken van 4 x 4 meter.

In het tweede vlak tekenden zich een aantal greppelsporen, één of meer paalsporen en enkele opgevulde depressies en/of kuilen af. Zij zijn in het vlak opgemeten en getekend op schaal 1:50. Van het vlak zijn om de vijf meter de hoogtes ten opzicht van NAP bepaald. Tevens zijn van het vlak overzichtsfoto's gemaakt. Gezien het relatief geringe aantal grondsporen en het feit dat er geen structuur in de vorm van bijvoorbeeld een huisplattegrond aangesneden is, zijn alle sporen, behalve de greppelsporen gecoupeerd en zijn de kleinere sporen na de documentatie van de coupe geheel uitgegraven op zoek naar vondsten. De greppelsporen zijn over een lengte van 2 meter op de aanwezigheid van vondsten onderzocht.

Van de grotere sporen, met name de greppelsporen, maar ook een enkele kuil, is de coupe gefotografeerd en getekend. Van de kleinere sporen is op de vlaktekening de diepte van het spoor ten opzichte van het vlak genoteerd, evenals de vorm.

Alle optredende vondsten uit de sporen zijn verzameld. Zij zijn binnen gewassen, gedroogd, gesorteerd en geteld.

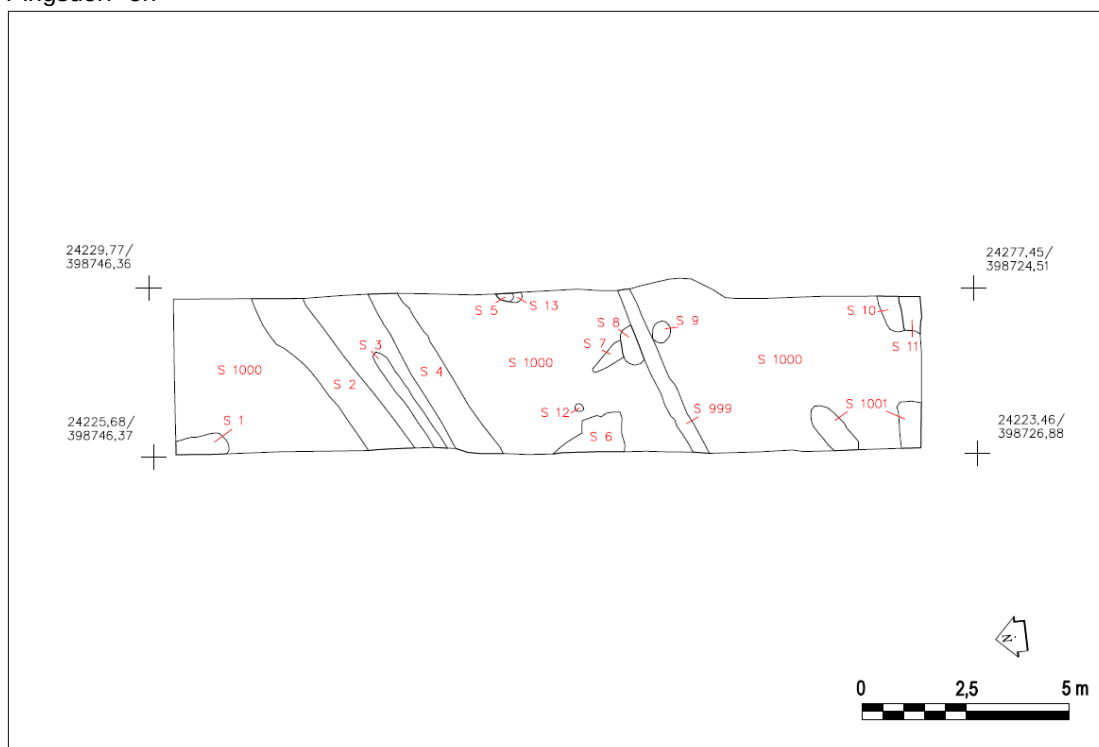
7. Sporen en structuren

Stratigrafie

Onder ca. 30 cm bouwvoor bevindt zich een donkergrijze zandige, humeuze laag met een dikte van ca. 0,25 m met archeologica (zie ook afb. 6). Daaronder een zeer licht zandige geelbruine kleilaag, waarin zich grondsporen aftekenden. De donkergrijze laag vertoonde geen scherpe scheiding met de onderliggende kleilaag. Er was sprake van een zone met redelijk veel bioturbatie van ca. 5 tot 10 cm dikte. Het onderzoeksvlak is aangelegd net onder de bioturbatielaag.

Sporen en structuren (zie afb. 5 en ook Bijlage 1. Sporenlijst)

De sleuf is aangelegd vanaf het noorden. Hier tekende zich in de noordwesthoek een rechthoekig spoor (spoornummer 1) af dat na couperen slechts 2 cm diep bleek. Het spoor is als een opgevlude depressie of, gezien de rechthoekige vorm, als een ondiep gegraven kuil te interpreteren. In de noordelijke helft tekenden zich vervolgens drie greppelsporen (spoornummers 2, 3 en 4, zie afb. 6) af, waarvan in de coupe de twee meest noordelijke (spoornummers 2 en 3) tot hetzelfde spoor bleken te behoren. Zij bevatten enkele kleine aardewerkfragmenten die aan het Pingsdorf- en

Afb. 5. Allesporenkaart

Elmpter aardewerk toegewezen kunnen worden. Uit de vulling van deze sporen is ook een metalen (brons) krammetje en een botfragment (schaap/geit) verzameld.

De meest zuidelijke greppel (spoornummer 4) was redelijk duidelijk door de donkergrijze laag gegraven en bevatte naast kogelpot-aardewerk ook roodbakkend aardewerk.

Meer naar het zuiden tekende zich een grotere bijna vierkante verkleuring (spoornummer 6) af met daarnaast een paalspoor (spoornummer 12). Het vierkante spoor bevatte Pingsdorf-aardewerk en proto-steengoed en reikte maar enkele centimeters diep. Het spoor bevatte ook botfragmenten en een brok verbrande klei. Ook hier gaat het naar alle waarschijnlijkheid om een opgevlude depressie of, gezien de rechthoekige vorm, om een ondiep gegraven kuil. Het paalspoor was ook maar enkele centimeters diep.

Verder naar het zuiden vrijwel halverwege de sleuf bevonden zich in de donkergrijze laag (spoornummer 1002) grotere botfragmenten, waaronder een kaakfragment van vermoedelijk een schaap. Op deze locatie werd ook een bronzen speld of draadfragment gevonden en een groter fragment van de rand van een Pingsdorf-kan. Hier bevond zich ook een amorf spoor (spoornummers 7 en 8) dat niet diep reikte en eveneens als een opgevlude depressie geïnterpreteerd kan worden. Eveneens halverwege de sleuf was een spoor (spoornummer 5) voor een deel aangesneden. Hierin bevond zich naast een botfragment (groot zoogdier) drie scherven

van een pot van proto-steengoed. Het spoor had een donkere humeuze vulling en een lichtgrijze zandvulling en reikte ca. 20 cm diep. Dit spoor betreft vermoedelijk een paalkuil.

Vanaf dit punt naar het zuiden bleek de geelbruine licht zandige kleiafzetting (spoornummer 1000) te duiken. In de alhier redelijk dikke (ca. 40 cm) donkergrijze laag erboven was een grotere concentratie van vondsten aanwezig; voornamelijk bot (rond, schaap/geit, niet nader te benoemen groot, middelgroot en klein zoogdier) en verbrande klei (kleine fragmenten; niet verzameld) maar ook enkele fragmenten Pingsdorf- en Siegburg-aardewerk, Elmpster waar en rood- en grijsbakkend aardewerk. In dit deel van de sleuf tekende zich verder twee verkleuringen af die bestonden uit 'schone' lichtbruingrijze grove zandvulling (spoornummer 1001). De sporen zijn als 'natuurlijk' geïnterpreteerd, onderdeel van sedimentatieprocessen. In de zuidoosthoek tekende zich weer een spoor af dat voor de ene helft een donkere humeuze vulling (spoornummer 10) had en voor de andere helft een lichtgrijze zandvulling (spoornummer 11). Vooral in de donkere vulling bevonden zich grotere botfragmenten (rond, schaap/geit, niet nader te benoemen middelgroot zoogdier), maar ook in de lichtere zandvulling waren botfragmenten aanwezig.

afb. 6. Westprofiel van de proefsleuf: de greppelsporen in profiel afgedekt door de humeuze zandlaag.

8. Vondsten

In totaal zijn bij het proefsleufonderzoek 101 vondsten verzameld (zie ook Bijlage 2). Het betreffen 21 aardewerkfragmenten, 78 botfragmenten, een stuk verbrande klei en drie stukjes metaal.

Acht aardewerkfragmenten, 27 botfragmenten en twee stukjes brons zijn afkomstig uit de onderkant van de afdekkende laag. Vijf aardewerkfragmenten 49 botfragmenten en het fragment verbrande klei zijn afkomstig uit de vulling van de ondiep gegraven kuilen of depressies. De overige vondsten zijn afkomstig uit de greppelsporen (sporen 2, 3 en 4) en een paalkuil (spoor 5).

Aardewerk

Tijdens het veldonderzoek zijn uit verschillende sporen in totaal zes scherven van het zogenaamde Pingsdorf-aardewerk verzameld. Dit is het vroegst daterende aardewerk van deze vindplaats, namelijk tussen 900 en 1100 na Chr. Het gaat om vijf wandscherven en een randscherf. In alle gevallen betreft het gelig aardewerk. Op één scherf is nog een deel te zien van de voor dit aardewerk typerende beschildering.

Vervolgens zijn er drie wandscherven van het zogenaamde Elmpt-aardewerk verzameld. Dit grijsbakkende aardewerk heeft op het oppervlak vaak een metaalachtige glans. In de regel betreft het kogelpotten of grotere kannen of kommen. Dit aardewerk dateert tussen ca. 1175 – 1350 na Chr.

Daarnaast is er ook een kleine wandscherf van een kogelpot verzameld, dat aan de buitenzijde bruin is en aan de binnenzijde donkergrijs. Kogelpotten van dit soort makelij dateren tussen 750 en 1300 na Chr.

Van het roodbakkende aardewerk is een oorfragment gevonden en een wandscherf. De wandscherf is enkelwandig geglaazuurd en het oorfragment is slordig geglaazuurd. Op grond hiervan kunnen zij ingedeeld worden bij het vroegere roodbakkende aardewerk, namelijk tussen 1300 en 1500 na Chr.

Ook zijn er vijf scherven van het zogenaamde proto-steengoed verzameld. Dit reeds hard gebakken aardewerk is de directe voorloper van het zeer harde steengoed en dateert tussen ca. 1225 en 1300 na Chr. Het gaat om vier wandscherven en een bodemscherf. Van het echte, maar ook zeer vroege, steengoed zijn twee passende scherven (een wand- en een randfragment) van een kannetje van het zogenaamde Siegburg-aardewerk gevonden. Dit aardewerk dateert tussen 1300 en 1500.

Tenslotte is een ogenschijnlijk secundair verbrande wandscherf gevonden, die vermoedelijk moet worden toegeschreven aan het grijsbakkende aardewerk. Dit aardewerk dateert tussen 1100 en 1500 na Chr.

Als we kijken naar de verschillende vondstcomplexen, dan komt in het greppelspoor (spoor 1 en 2) Pingsdorf-aardewerk samen voor met Elmpter waar. Dit houdt in dat het spoor waarschijnlijk in de periode van de 12^e eeuw tot de eerste helft van de 14^e eeuw is opgevuld.

Het greppelspoor Spoor 4 oversnijdt het greppelspoor Spoor 1 en 2 en heeft in het onderzochte deel van de vulling fragmenten opgeleverd van een kogelpot, van Elmpter waar en van roodbakend aardewerk. Het greppelspoor is op basis hiervan opgevuld in de periode tussen de 12^e en de 15^e eeuw. Gezien de oversnijding van greppelspoor (spoor 1 en 2) en het feit dat dit greppelspoor (spoor 4) door de afdekkende humeuze zandlaag (spoor 1002) is gegraven ligt een datering van de opvulling ervan in de 15^e eeuw het meest voor de hand.

De afdekkende humeuze zandlaag bevat onderin immers een vondstcomplex, dat bestaat uit Pingsdorf-aardewerk, Elmpter waar, grijsbakkend aardewerk, maar ook het wat latere Siegburg-aardewerk en roodbakend aardewerk. Zodoende kan op basis van dit complex gesteld worden dat de laag tot in de 15^e eeuw in cultuur is gebracht, waarna een periode een ophoging van de humeuze zandlaag heeft opgetreden. Door deze ophoging is dan vermoedelijk ook in de 15^e eeuw het greppelspoor (spoor 4) gegraven

Dierlijk botmateriaal

In totaal zijn 78 stuks dierlijk bot gevonden (zie bijlage 2 en 4). Het meeste bot (48 stuks) is gevonden in de kuil of opgevulde depressie (spoor 10) aan de rand van de kreekruig in de zuidoosthoek van de proefsleuf. Vrijwel alle fragmenten zijn te interpreteren als slachtafval. Daarnaast zijn uit de onderkant van de afdekkende zandlaag (spoor 1002) nog eens 27

botfragmenten geborgen. De overige drie botfragmenten komen uit greppelspoor spoor 3, ondiepe kuil of depressie spoor 6 en paalkuil spoor 5.

Van het botmateriaal konden acht fragmenten aan een schaap of een geit toegewezen worden. Het gaat om kaakfragmenten en tanden. Opmerkelijk is ook de vondst van twee onderbenen (humerus) van een schaap of geit, die op grond van de slijtsporen duidelijk als glissen geïnterpreteerd kunnen worden (af. 7). Glissen werden in de winter onder de voeten gebonden en als schaatsen gebruikt. Van beide fragmenten is één zijde duidelijk glad afgesleten.

Eveneens acht fragmenten zijn afkomstig van middelgrote zoogdieren, waarvan de soort niet nader te bepalen was. Te denken valt aan schapen of geiten of ook varkens.

Maar liefst 48 fragmenten zijn afkomstig van runderen. Het gaat om kaak-, tand-, been- en ribfragmenten. Daarnaast zijn nog eens 12 fragmenten gevonden van grote zoogdieren, waarbij het niet mogelijk was om te bepalen of de fragmenten van paarden of runderen afkomstig zijn.

Tenslotte is een beenfragment gevonden van een klein zoogdier, vermoedelijk een haas of een konijn.

Uit bovenstaande verdeling wordt duidelijk dat het rund een zeer belangrijk onderdeel uit maakte van de veestapel, gevolgd door naar alle waarschijnlijkheid het schaap.

afb. 7 Twee beenfragmenten van een schaap gebruikt als glissen (schaatsen).

Metaal

Uit het greppelspoor (spoor 2) is een metalen voorwerp gevonden dat is te duiden als een bronzen kram. Het voorwerp is L- vorming, waarbij de langere steel een lengte heeft van 40 mm en een dikte van 5 mm. De kortere steel haaks op de langere heeft een lengte van 17 mm en een dikte van 7 mm. Het object is voorzien van een laag corrosie.

Ter hoogte van de botconcentratie spoor 8 (uit de onderkant van de afdekkende laag spoor 1002) zijn twee fragmenten van een bronzen naald gevonden. Gezamenlijk hebben ze een lengte van 70 mm. De fragmenten zijn licht gebogen en hebben een dikte van 3 of 4 mm.

Verbrande klei

Uit de ondiepe kuil of depressie met het spoornummer 6 is tevens een groter (ca. 20 x 30 mm) stuk verbrande klei gevonden. De dikkere indruk van vermoedelijk een tak, doet vermoeden dat het om een restant van huttenleem gaat.

9. Conclusies en aanbevelingen

Het archeologisch onderzoek heeft geleid tot de volgende beantwoording van de onderzoeksvragen, die leidt tot de hier onder omschreven conclusie en aanbevelingen:

- *Zijn in de ondergrond archeologische sporen en vondsten aanwezig? Zo ja, welke sporen, structuren en vondsten zijn dit?*

In de ondergrond ter hoogte van de proefsleuf zijn de grondsporen gevonden van drie greppels, een paal, een paalkuil en van drie ondiep gegraven kuilen of depressies. Daarnaast zijn nog twee natuurlijk veroorzaakte verkleuringen en het spoor van een recente drain vrij gelegd. De sporen werden afgedekt door een humeuze zandlaag, die vermoedelijk als een in cultuur gebrachte stuifzandlaag geïnterpreteerd kan worden. In de meeste sporen en in de onderkant van de afdekkende laag zijn aardewerkfragmenten en botfragmenten gevonden. Het aardewerk uit de greppelsporen dateert de opvulling ervan in de periode tussen de 12^e en de 14^e eeuw. De sporen 5 (paalkuil) en 6 (ondiepe kuil) stammen mogelijk uit de 13^e eeuw. Het aardewerk uit de onderkant van de afdekkende zandlaag plaatst het in cultuur zijn van de onderkant van de zandlaag tussen de 10^e en de 15^e eeuw. In een greppelspoor (spoor 4), dat ook door de afdekkende zandlaag lijkt te zijn gegraven is ook een fragment roodbakkerd aardewerk gevonden. Het greppelspoor moet naar alle waarschijnlijkheid gedateerd worden in de 15^e eeuw. De botfragmenten komen vrijwel alle van grote en middelgrote zoogdieren. Veel fragmenten behoren tot een rund, maar ook redelijk veel fragmenten zijn van een schaap of een geit. De botfragmenten zijn te interpreteren als slacht- en voedselafval. Er was geen sprake van een dierbegraving. Opmerkelijk is dat twee beenfragmenten van een schaap of geit als glis zijn te interpreteren.

Het IVO wijst uit dat de sleuf, in bevestiging van het vooronderzoek, aan de rand van de kreekrug is gelegen en aan de randzone van of in de buurt van een boerenerf. De aangetroffen greppelsporen wijzen hierop en evenals de vlakke kuilen met slachtafval. Naar het zuiden toe duiken de kreekafzettingen naar de poelgronden waar de voormalige bewoners ook slachtafval hebben weggegooid. De kreekafzettingen, waarin de grondsporen zichtbaar waren, zijn afgedekt door een dikke donkergrijze humeus zandige laag. De donkergrijze laag is vermoedelijk een combinatie van duinverstuivingen en akkergronden die in de Late Middeleeuwen in cultuur zijn gebracht. Hij dekt een context uit de Late Middeleeuwen mooi af, die moet worden geïnterpreteerd als een randzone van een huisplaats of een nederzetting. De archeologische resten van de eigenlijke huisplaats en of nederzetting liggen echter niet ver weg gezien de hoeveelheid en de geringe fragmentatie van het vondstmateriaal uit de sporen en de laag, zoals deze in de proefsleuf zijn geobserveerd. De huisplaats of nederzetting is meer naar het westen te verwachten, aangezien daar ook sprake is van kreekafzettingen.

Naar het oosten bevinden zich poelgronden, zoals dit ook is aangetoond in het vooronderzoek met boringen.

- *Hoe kunnen de sporen, structuren en vondsten worden geïnterpreteerd en gedateerd?*

Zie boven. De greppelsporen vormden afscheidingen van percelen of een huisplaats of erf. De schaarse antropogene grondsporen, en met name de ondiepe kuilen met een relatief grote hoeveelheid slachtafval en relatief weinig gebruiksaafval zijn te interpreteren als sporen die zich aan de rand van een huisplaats of nederzetting bevinden.

- *Is er nog een restant van een oud loopvlak?*

De grondsporen worden afgedekt door een dikkere in cultuur gebrachte humeuze zandlaag. Onderin de laag komen in het zuidelijk deel van de sleuf nog redelijk veel vondsten voor. Het is niet uit te sluiten dat onderin de laag zich een loopniveau heeft bevonden dat bij het in cultuur brengen van de laag is omgeploegd en daarom niet meer is te onderscheiden. Ook kan zich hoger in de laag een loopniveau hebben bevonden dat in de huidige bouwvoor is verdwenen.

- *Is er daarnaast verder nog sprake van stratigrafisch te onderscheiden fenomenen?*

Naast het oversnijdende greppelspoor en de afdekkende laag is er geen sprake van andere stratigrafisch te onderscheiden fenomenen.

- *Is een fasering tussen verschillende sporen, structuren en vondsten aan te brengen en hoe luidt deze?*

Zie boven. Het voorkomen van relatief veel scherven van het Pingsdorf-aardewerk wijst op de nabije aanwezigheid van bewoning of gebruik van het gebied in de periode tussen de 10^e en de 12^e eeuw. De opvulling van de sporen 5 (paalkuil) en 6 (ondiepe kuil) heeft ergens plaats gevonden in de periode tussen de 12^e eeuw en de 13^e eeuw. De greppelsporen 2 en 3 zijn opgevuld op een moment in de periode tussen de 12^e en de 14^e eeuw. De afdekkende humeuze zandlaag (spoor 1002) is in cultuur geweest in de periode van de 12^e eeuw tot op een moment in de 15^e eeuw. Nadat er een nieuwe ophoging van de humeuze zandlaag heeft plaatsgevonden, zal vervolgens in de loop van de 15^e eeuw het greppelspoor 4 gegraven zijn. Het spoor is waarschijnlijk in de zelfde eeuw ook weer opgevuld. Het spoor van de drain is recent.

- *Wat is de mate van conservering van de sporen, structuren en vondsten?*

De mate van conservering van het aardewerk en van het botmateriaal is redelijk tot goed. De sporen reiken niet diep, maar bevinden zich wel onder een dikke afdekkende zandlaag.

Ten behoeve van het selectieadvies:

- *Wat is de waardering (volgens de waarderingstabel KNA versie 3.1 VS06) van de vindplaatsen?*

Waarden	Criteria	Scores		
		Hoog	Midden	Laag
Beleving	Schoonheid	Wordt niet gescoord		
	Herinneringswaarde	Wordt niet gescoord		
Fysieke kwaliteit	Gaafheid		3	
	Conservering		2	
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid	3		
	Informatiewaarde		2	
	Ensemblewaarde		2	
	Representativiteit	N.v.t.		

De vindplaats geniet de volgende waardering op basis van de waardering zoals deze is voorgesteld in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA 3.1).

Op de waarde *beleving* wordt niet gescoord. De resten bevinden zich onder de grond en genieten derhalve geen belevingswaarde.

Op de waarde *fysieke kwaliteit* wordt goed gescoord. De archeologische grondsporen zijn afgedekt door een dikke afdekkende licht kleige zandlaag en zijn dus relatief goed bewaard gebleven. Het is niet uit te sluiten dat de bovenkant van de grondsporen in de Late Middeleeuwen in de afdekkende laag is geploegd. Niettemin reiken de in de proefsleuf gedocumenteerde grondsporen nog redelijk diep. Wat betreft de conservering blijkt het botmateriaal goed geconserveerd. Omdat de ondergrond echter redelijk zandig is, kan het zijn dat organisch materiaal in de vorm van zaden e.d. slechts matig tot redelijk is geconserveerd.

Op basis van de score op de *fysieke kwaliteit* is de vindplaats als behoudenswaardig te beschouwen. Dit wordt versterkt op basis van de *Inhoudelijke kwaliteit*. Van vlaknederzettingen uit de Middeleeuwen op Walcheren is nog maar weinig bekend. Vooral van de Vroege Middeleeuwen is weinig bekend. Omdat ook in de nabijheid van deze vindplaats nederzettingen uit de 10^e eeuw verwacht kunnen worden, worden de zeldzaamheid- en informatiewaarde verhoogd. Dat de informatiewaarde in bovenstaande tabel echter middelhoog wordt ingeschat, heeft te maken met het feit dat de vindplaats zich in de randzone van een huisplaats of nederzetting bevindt.

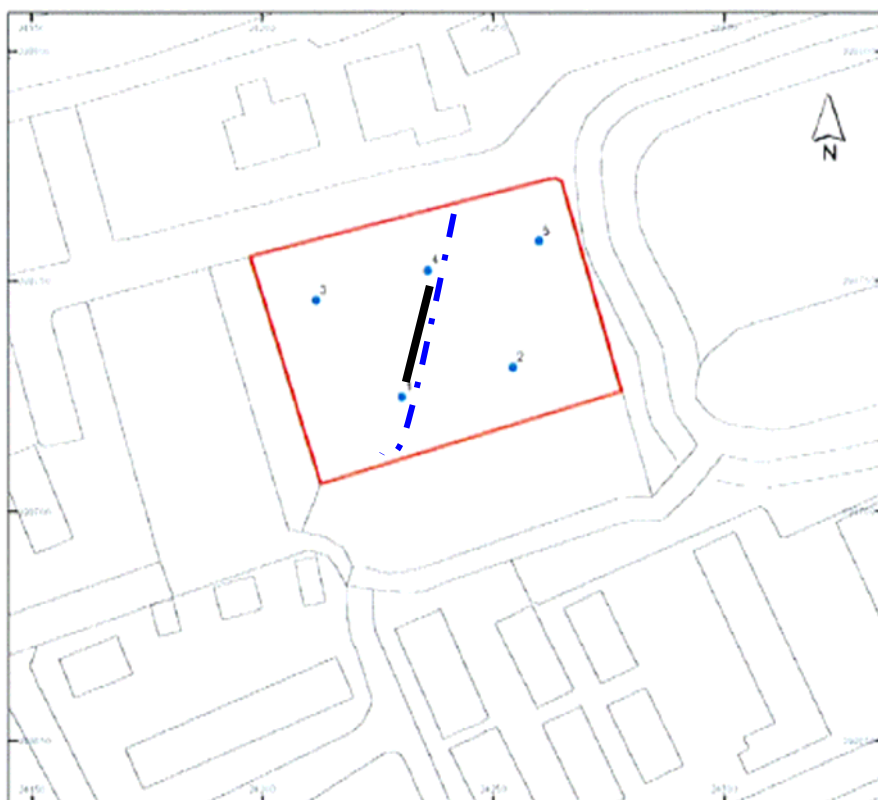
Van ensemblewaarde is met name sprake omdat de vindplaats op slechts ca. 30 meter afstand van de gracht van de ringwalburg van Domburg is gelegen. De vindplaats zal waardevolle informatie kunnen bevatten over de relatie tussen de bewonings- en gebruiksresten binnen en buiten de ringwalburg.

Zoals hierboven is beschreven, wordt naar het westen toe de aanwezigheid van belangrijke archeologische resten van middeleeuwse huisplaatsen of een nederzetting verwacht. Naar het oosten toe duiken de kreekafzettingen al snel de poelgronden in. In het oostelijk deel van het plangebied worden dan ook geen archeologische resten verwacht. Zodoende wordt de oostelijke begrenzing van de archeologische vindplaats op enkele meters van de oostgrens van de proefsleuf bepaald. De vindplaats zal zich vandaar in westelijke richting uitstrekken. De westelijke begrenzing is niet bepaald.

- Welke vervolgstappen worden geadviseerd?

De geplande nieuwbouw zal zich in het oostelijk deel van het plangebied afspelen. Geadviseerd wordt bodemingrepen ten behoeve van de bouw van de nieuwe school vrij te stellen van verder archeologisch onderzoek, mits zij beperkt blijven tot de oostelijke helft van

het plangebied, dus ten oosten van de oostelijke grens van de vindplaats (zie de blauwe stippellijn in afb. 8). Ter hoogte van de archeologische vindplaats wordt alleen de inrichting van een speelplaats en groenzone gepland. Zolang de bodemingrepen ten behoeve van de aanleg van het speelterrein en de groenzone niet dieper reiken dan 50 cm onder huidig maaiveld, wordt geadviseerd ook deze vrij te stellen van verder archeologisch onderzoek. Indien in de westelijke helft toch ook diepere bodemingrepen zijn gepland, dan wordt geadviseerd deze ingrepen archeologisch te laten begeleiden. De archeologische begeleiding kan uitgevoerd worden door de Walcherse Archeologische Dienst.

Afb. 8. plangebied met oostelijke begrenzing van de vindplaats (blauwe stippellijn)

10. Literatuur

- Heeringen, Robert M. van, Henderikx, Peter A. en Alexandra Mars (eds). 1995. *Vroeg-Middeleeuwse ringwalburgen in Zeeland*. Amersfoort.
- Looveren, V. van, 2007. *Archeologisch bureauonderzoek De Kikkerpit te Domburg, gemeente Veere*, Walchers Archeologisch Rapport 2, Middelburg.
- Ras, J. en L.R. van Wilgen, 2007. *Inventariserend Veldonderzoek door middel van grondboringen Bouwlocatie De Kikkerpit, Domburg, Gemeente Veere*, Heinenoord.

Bijlage 1. SPORENLIJST

Spoor nummer	werkput	vlak	vak	hoogte NAP	vorm in vlak	vulling nr	kleur	textuur	inclusies	diepte	vorm in coupe	relaties	interpretatie	opmerkingen	vondsten	foto's
1	1	2		0,56	rechthoek	1	lgr	lkz	bkst spik	0,02	vlak		kuil/depressie			1
2	1	2		0,56	lineair	1	dgr	hum z		0,45	rond	=S3, jonger dan S4	greppel		1	1,2
3	1	2		0,56	lineair	1	dgr	hum z		0,22	rond	=S2, jonger dan S4	greppel		2	1,2
4	1	2		0,5	lineair	1	dgr	hum z		0,48	rond	ouder dan S2 en 3	greppel		3	1,2
5	1	2		0,51	ovaal	1	dgr	z		0,26	rond	=S13	paalkuil		7	1
6	1	2		0,49	onregelm.	1	dbrgr	zk	veel vondsten	0,02	vlak		kuil/depressie		4	1
7	1	2		0,5	onregelm.	1	dgr/zw/gevl	zk		0,02	vlak		kuil/depressie			1
8	1	2		0,54	onregelm.	1	dgr/zw/gevl	zk				=S1002	laag	botconcentratie	6	1
9	1	2		0,55	onregelm.	1	dgr/zw/gevl	zk				=S1002	laag	botconcentratie	6	1
10	1	2		0,44	ovaal	1	zw	lkz	veel bot	0,11	onregelm.	=S11	kuil/depressie	groot slachtafval	5	1,3
11	1	2		0,44	ovaal	1	lgrbr	z		0,68	getrapt	=S10	kuil/depressie			1
12	1	2		0,49	rond	1	dgr	kz		0,08	rond		paalgat			1
13	1	2		0,51	ovaal	1	br	z	bkst spik	0,4	rond	=S5	paalkuil(?)			1
999	1	2		0,51	lineair	1							recente drain			1
1000	1	2		0,48	rechthoek	1	lgebr	lzk					laag	kreekfazetting		1
1001	1	2		0,41	onregelm.	1	br	grof z					depressie			1,2
1002	1	2		0,48	rechthoek	1	dgr/zw	hum z		ca. 0,30	vlak		laag	cultuur-/akkerlaag	6	1,2

Bijlage 2. SPLITSLIJST VONDSTEN

vondst nummer	werkput	vlak	vak	spoor	vulling	inhoud	aantal	gewicht (gr)	opmerkingen	datering
1	1	2		2	1	aardewerk	1	1		
1	1	2		2	1	metaal	1	4	bronzen kram	
2	1	2		3	1	bot	1	3		
2	1	2		3	1	aardewerk	1	3		
3	1	2		4	1	aardewerk	3	31		
4	1	2		6	1	aardewerk	5	31		
4	1	2		6	1	bot	1	4		
4	1	2		6	1	verbrande klei	1	43	huttenleem met indruk	
5	1	2		10	1	bot	48	688		
6	1	2		1002	1	aardewerk	8	96		
6	1	2		1002	1	bot	27	358		
6	1	2		1002	1	metaal	2	3	naald (2 fragm.)	
7	1	2		5		aardewerk	3	36		
7	1	2		5	1	bot	1	32		

Bijlage 3. FORMULIER AARDEWERK

vondst nummer	volg nummer	inhoud	baksel	aantal	gewicht (gr.)	rand	wand	bodem	overig	mai	opmerkingen	datering
1	1	aardewerk	Ping	1	1		1					900 - 1100
2	1	aardewerk	Elmpt	1	3		1				metaalachtig oppervlak	1175 - 1350
3	1	aardewerk	kogelpot	1	3		1				buiten bruin, binnen zwart	750 - 1300
3	2	aardewerk	Elmpt	1	3		1					1175 - 1350
3	3	aardewerk	roodb	1	23				oor		slordig geglazuurd	1200 - 1500
4	1	aardewerk	Ping	3	10		1					900 - 1100
4	2	aardewerk	proto st	2	19		1					1225 - 1300
6	1	aardewerk	Ping	2	21	1	1					900 - 1100
6	2	aardewerk	Siegb	2	21	1	1			1		1300 - 1500
6	3	aardewerk	Elmpt	1	21		1					1175 - 1350
6	4	aardewerk	roodb	1	18		1				enkelwandig geglazuurd	1200 - 1500
6	5	aardewerk	grijsb	2	12		2				secundair verbrand (?)	1100 - 1500
7	1	aardewerk	proto st	3	36		2	1				1225 - 1300

Bijlage 4. FORMULIER BOT

vondst nummer	werkput	spoor	vulling	inhoud	aantal	gewicht (gr)	soort	deel	tand	bewerkt / snijsporen	opmerkingen
2	1	3	1	bot	1	3	schaap/geit		kies		
4	1	6	1	bot	1	4	rund		kies		
5	1	10	1	bot	48	688					
					40		rund	femur, rib, kaak		j	slachtafval
					6		schaap/geit	kaak	kiezen		
					1		schaap/geit	been		j	
					1		middelgroot	wervel			
6	1	1002	1	bot	27	358					
					5		rund		kies		
					2		schaap/geit	humerus		j	twee glissen!
					12		groot	rib en beenfrag.		j	
					7		middelgroot	rib en beenfrag.		j	
					1		klein	beenfrag.		j	
7				bot	1	32	groot	beenfrag.		j	

Afkortingen sporenlijst

lgr	lichtgrijs	lkz	licht zandige klei
dgr	donkergrijs	hum z	humeus zand
zw	zwart	z	zand
gevl	gevekt	zk	zandige klei
lgrbr	lichtgrijsbruin	lkz	licht kleiig zand
br	bruin	kz	kleiig zand
lgebr	lichtgeelbruin	lzk	licht zandige klei

Afkortingen aardwerk

Ping	Pingsdorf-aardewerk
roodb	roodbakkend aardewerk
proto st	proto-steengoed
Siegb	Siegburg-aardewerk
grijsb	grijsbakkend aardewerk

